

انقلابی که به آن خیانت شد
اتحاد شوروی چیست و به کجا می‌رود؟

لئون تروتسکی

www.ketab.ir

نشر طلایه پرسو

سرشناسه : تروتسکی، لئون، ۱۸۷۹ - ۱۹۴۰ م.

Trotsky, Leon

عنوان و نام پدیدآور : انقلابی که به آن خیانت شد: اتحاد شوروی چیست و به کجا می رود؟ / لئون تروتسکی؛

ترجمه ی مسعود صابری.

مشخصات نشر : تهران: طلایه پرس، ۱۳۸۹.

مشخصات ظاهری : ۳۵۱ ص.

شابک : ۹۰۰۰۰ ریال: ۱-۱۴-۵۷۸۳-۹۷۸-۹۶۴

وضعیت فهرست نویسی : فیبا

یادداشت : عنوان اصلی: The revolution betrayed: what is the Soviet Union and

where is it going?, 1965.

یادداشت : نمایه.

عنوان دیگر : اتحاد شوروی چیست و به کجا می رود؟.

موضوع : روسیه شوروی -- سیاست و حکومت -- ۱۹۱۷ - ۱۹۳۶ م.

موضوع : روسیه شوروی -- اوضاع اقتصادی -- ۱۹۱۷ - ۱۹۴۵ م.

موضوع : روسیه شوروی -- اوضاع اجتماعی -- ۱۹۱۷ - ۱۹۴۵ م.

شکافه افزوده : صابری، مسعود، ۱۳۳۰ - مترجم

رده بندی کنگره : ۱۳۸۹ الف آت / DK۱۶۷

رده بندی دیویی : ۹۴۷ / ۰۸۴۲

شماره کتابشناسی ملی : ۲۱۴۹۷۱۵

این اثر ترجمه ای است از:

The Revolution Betrayed

What Is the Soviet Union and Where Is It Going?

by

Leon Trotsky

Pathfinder Press, Eighteenth Printing, 2009

ISBN: 978-0-87348-226-4

انقلابی که به آن خیانت شد

اتحاد شوروی چیست و به کجا می رود؟

اثر ■ لئون تروتسکی

ترجمه ی ■ مسعود صابری

ناشر ■ نشر طلایه پرسو

تیراژ ■ ۱۰۰۰

نوبت چاپ ■ اول / ۱۳۹۱

حروف چینی ■ طلایه پرسو

آماددسازی چاپ ■ شرکت قلم

چاپ ■ خاشع

© حق چاپ محفوظ و متعلق است به ناشر و انتشارات پات فایندر

آدرس ناشر: تهران، صندوق پستی ۱۳۹۵۵-۳۴۳

E-mail: ntalaye_p@yahoo.com

www.talayeporsoo.com

شابک ۱-۱۴-۵۷۸۳-۹۷۸-۹۶۴ ISBN 978-964-5783-14-1

۱۲۰۰۰ تومان

مقدمه‌ی ناشر

کتاب "انقلابی که به آن خیانت شد"، حاوی تحلیلی علمی از بخش مهمی از تاریخ معاصر جهان است و از متن انگلیسی که انتشارات پات‌فایندر منتشر کرده به زبان فارسی ترجمه شده است.

فروپاشی شوروی برای بسیاری در سراسر جهان، که از واقعیت‌ها و تضادهای درون آن جامعه مطلع نبودند، غیر مترقبه و غافلگیرکننده بود. بعضی آن را جشن گرفتند و برخی ماتم و عیده‌ای در کشورهای اروپا و آمریکا حتی عجولانه پیش‌گویی کردند که این نشانی از انتهای تاریخ در عرصه‌ی جهان است. هرکسی از ظن خود تحلیلی ارائه داد. اما، این تحلیل‌ها بعد از وقوع حادثه طراحی شدند، نه پیش از آن؛ عمر بقای مؤثرشان هم بسیار کوتاه بود!

کتاب تحلیلی حاضر، به قلم لئون تروتسکی، بیش از هفتاد سال قبل از این نوشته شده و اکنون جزو یکی از آثار کلاسیک ادبیات سیاسی جهان است. نویسنده خود یکی از رهبران انقلاب اکتبر ۱۹۱۷ روسیه، بنیانگذار ارتش سرخ و مدافع برنامه‌ی آن انقلاب بود.

نویسنده‌ی کتاب در مقدمه می‌گوید:

"هدف بررسی حاضر این است که ارزیابی درستی از آنچه هست به عمل آید تا درک بهتری از آنچه خواهد بود میسر گردد. کتاب ما انتقادی خواهد بود. ما فقط تا آن حد به گذشته خواهیم پرداخت که به ما کمک کند تا آینده را روشن‌تر بینیم. کسی که به درگاه واقعیت موجود سجده می‌کند، از تدارک برای آینده عاجز خواهد بود."

ناشر امیدوار است که این اثر کمک کند تا خواننده نه تنها با علل ریشه‌ای فروپاشی شوروی و درس‌های تاریخی آن آشنا شود، بلکه تحلیلی که ارائه شده همچنین کمکی باشد برای روشن شدن افق سیاسی جهان آینده. در این رابطه توجه خواننده را به کتاب دیگری که انتشارات طلایه پرسو در همین مقوله منتشر کرده جلب می‌کنیم: "امپریالیسم ایالات متحده جنگ سرد را بساخته است"، نوشته‌ی جک بارنز^۱.

ترجمه‌ی دیگری را قبلاً انتشارات فانوس در سال ۱۳۵۹ منتشر کرده بود. در ترجمه‌ی حاضر سعی شده تا از آن متن، که به قلم حسن صبا و مجید نامور ترجمه شده بود، حتی‌الامکان استفاده شود. در ترجمه‌ی جدید هرچه بیشتر کوشش شده تا معانی علمی مورد نظر نویسنده دقیق‌تر بیان شود و در عین حال نوشته‌ای سلیس و یکدست در اختیار خواننده قرار گیرد.

امیدواریم این ترجمه برای محققین مفید واقع شود و با استقبال عموم مواجه گردد.

فهرست

مقدمه‌ی ناشر	۵
مقدمه □	
۱- هدف نوشته‌ی حاضر	۹
فصل اول □ دستاوردها	
۱- شاخص‌های اصلی رشد صنعتی	۱۵
۲- ارزیابی قیاسی این دستاوردها	۱۹
۳- تولید سوانح	۲۶
فصل دوم □ رشد صنعتی و زیگزاگ‌های رهبری	
۱- "کمونیسم نظامی"، "سیاست اقتصادی جدید" (نپ) و خط‌مشی جهت‌گیری به سمت دهقانان مرفه (کولاک)	۲۱
۲- یک چرخش تند: برنامه‌ی پنج‌ساله در چهار سال و "اشتراکی‌سازی کامل"	۴۳
فصل سوم □ سوسیالیسم و دولت	
۱- رژیم انتقالی	۵۷
۲- پروگرام و واقعیت	۶۱
۳- خصلت دوگانگی دولت کارگری	۶۴
۴- "نیاز عمومیت یافتن" و ژاندارم	۶۸
۵- "پیروزی کامل سوسیالیسم" و "تقویت دیکتاتوری"	۷۲
فصل چهارم □ مبارزه برای بارآوری کار	
۱- پول و برنامه	۷۹
۲- تورم "سوسیالیستی"	۸۳
۳- اعدادی اعتبار روبل	۸۹
۴- جنبش استخوانوف	۹۳
فصل پنجم □ ترمیدور شوروی	
۱- چرا استالین پیروز شد	۱۰۱
۲- انحطاط حزب بلشویک	۱۰۹
۳- ریشه‌های اجتماعی ترمیدور	۱۲۰

فصل ششم □ رشد نابرابری و تخصیص اجتماعی

۱۳۱	۱- نیاز، تجمل و سوداگری
۱۳۹	۲- تفکیک در صفوف پرولتاریا
۱۴۵	۳- تضادهای اجتماعی در روستای اشتراکی
۱۵۲	۴- سیمای اجتماعی قشر حاکم

فصل هفتم □ خانواده، جوانان و فرهنگ

۱۶۱	۱- ترمیدور در خانواده
۱۷۶	۲- مبارزه علیه جوانان
۱۸۸	۳- ملیت و فرهنگ

فصل هشتم □ سیاست خارجی و ارتش

۲۰۷	۱- از "انقلاب جهانی" تا "حفظ وضع موجود"
۲۱۵	۲- جامعه‌ی ملل و بین‌الملل کمونیست
۲۲۶	۳- ارتش سرخ و اصولی
۲۳۸	۴- الفای میلیشیا و اخپای درجات‌افسری
۲۴۸	۵- اتحاد شوروی در جنگ

فصل نهم □ اتحاد شوروی چیست؟

۲۵۹	۱- روابط اجتماعی در اتحاد شوروی
۲۷۰	۲- سرمایه‌داری دولتی؟
۲۷۴	۳- آیا بوروکراسی یک طبقه‌ی حاکم است؟
۲۷۸	۴- تاریخ هنوز تکلیف خصلت اتحاد شوروی را تعیین نکرده است

فصل دهم □ اتحاد شوروی در آینده‌ی قانون اساسی جدید

۲۸۳	۱- کار "برحسب توانمندی" و مالکیت فردی
۲۸۶	۲- شوراها و دموکراسی
۲۹۲	۳- دموکراسی و حزب

فصل یازدهم □ اتحاد شوروی به کجا می‌رود؟

۳۰۱	۱- بنای پارسیسم، رژیم‌ی بحران‌زده
۳۰۷	۲- مبارزه بوروکراسی با "دشمن طبقاتی"
۳۱۳	۳- اجتناب‌ناپذیری یک انقلاب جدید

ضمیمه □

۳۲۱	۱- "سوسیالیسم در یک کشور"
۳۳۱	۲- "دوستان" اتحاد شوروی

۳۴۱	فهرست اعلام و موضوعات □
-----	-------------------------

مقدمه

هدف نوشته‌ی حاضر

دنیای پرزوایی در ابتدا کوشید چنین وانمود کند که نسبت به کامیابی‌های اقتصادی رژیم شوروی، یعنی اثبات تجربی عملی بودن شیوه‌های سوسیالیستی، بی‌اعتناست. اکثر اقتصاددانان تحصیل کرده‌ی سرمایه، حتی هنوز هم می‌کوشند در قبال ضرب‌آهنگ بی‌سابقه‌ی رشد اقتصادی روسیه سکوتی فکورانه اختیار کنند و یا نظرات خود را به اشاراتی نظیر "استثمار بی‌اندازه‌ی روستاییان" محدود سازند. اینان فرصت ارزنده‌ای را برای توضیح این نکته از دست می‌دهند که چرا برای مثال استثمار بی‌رحمانه‌ی دهقانان در چین، ژاپن یا هندوستان هرگز آنچنان ضرب‌آهنگ رشد صنعتی‌ای به بار نیآورده است که حتی به گرد پای اتحاد شوروی برسد.

اما، حقایق سرانجام پیروز می‌شوند. اینک دکه‌های کتاب‌فروشی‌های کلیه‌ی کشورهای متمدن پر از کتب مربوط به اتحاد شوروی است. جای تعجب نیست. شگفتی‌هایی ازین دست به‌ندرت یافت می‌شوند. نوشته‌هایی که با نفرت ارتجاعی کورکورانه‌ای دیکته می‌شوند، به سرعت رو به زوال نهاده‌اند. از طرف دیگر، بخش معتابیهی از جدیدترین نوشته‌ها درباره‌ی اتحاد شوروی، اگر دارای لحنی وجدآمیز نباشند، دستکم لحنی مساعد دارند. وفور ادبیات طرفدار اتحاد شوروی را باید به عنوان نشانه‌ای از بهبود اعتبار بین‌المللی دولت تازه‌پا خیرمقدم گفت. بعلاوه، به مراتب ارجح است که اتحاد شوروی را به عنوان کمال مطلوب جلوه دهند تا ایتالیای فاشیست را، اما تلاش خواننده عبث خواهد بود اگر بخواهد

یک ارزیابی علمی از رویدادهای واقعی سرزمین انقلاب اکتبر را از لابلای صفحات آن کتب پیدا کند.

آثار به اصطلاح "دوستان اتحاد شوروی" به سه دسته‌ی اصلی تقسیم می‌شوند: حجم عمده‌ی دسته‌ی اول را مقالات و کتبی از نوع روزنامه‌نگاری تفننی با گزارشاتی کمابیش متمایل به چپ تشکیل می‌دهد. در کنار این نوشته‌ها، لکن با تظاهری بیشتر، محصولات یک "کمونیسم" انسان‌دوستانه، احساساتی و پاسیفیستی را می‌توان یافت. مقام سوم را ساخت‌نماهای اقتصادی، از قماش کاتیر-سوسیالیسموس^۱ قدیم آلمانی احراز می‌کند. لوئی فیشر^۲ و دورانتی^۳، نمایندگان به کفایت مشهور گروه نخست هستند. نوشته‌های باربوس^۴ و رولان^۵، که اکنون در گذشته‌اند، یاران "بشردوست" شوروی را نمایندگی می‌کنند. تصادفی نیست که باربوس، پیش از روی آوردن به استالین، زندگی مسیح را به رشته‌ی تحریر درآورده و رولان سرگذشت گاندی را، و سرانجام نوبت به سوسیالیسم محافظه کار فضل فروش می‌رسد که پراعتبارترین نمایندگان خود را در وجود زوج خستگی‌ناپذیر طرفدار مکتب فابیان^۶، یعنی بیاتریس و سیدنی وب^۷ یافته است.

آنچه این سه گروه را به رغم اختلافاتشان با هم متحد می‌کند، تعظیم در برابر واقعیت موجود و تمایلشان به کلی‌گویی‌های آرام‌بخش است. این نویسندگان یارای آن را نداشتند که علیه سرمایه‌داری کشور خودشان بپاخیزند. بنابراین، اینان برای موضع‌گیری در مورد یک انقلاب خارجی، که اینک در شیارهایش فروکش کرده است، آمادگی بیشتری دارند. پیش از انقلاب اکتبر و حتی سال‌ها پس از آن، هیچ کدام از این افراد و هیچ یک از پیشکسوتان معنوی آنان، فکری پیرامون چگونگی حصول سوسیالیسم در جهان را به مغز خود راه نداده بودند. از

1- Katheder-Sozialismus

2- Louis Fischer

3- Duranty, W.

4- Barbusse

5- Romain Rolland

6- Fabian

7- Beatrice, Sidney Webb

این رو، برای اینان ساده است آنچه را که در اتحاد شوروی وجود دارد پندارند که سوسیالیسم است. این امر، نه تنها به اینان چهره‌ی انسان‌هایی مترقی و همگام با عصر حاضر را می‌دهد، بلکه ثبات اخلاقی خاصی نیز به آنان می‌بخشد. و در عین حال، مطلقاً به هیچ چیز هم متعهدشان نمی‌کند. این نوع ادبیات معقول و خوش‌بینانه که چیزی در چنته ندارند، ادبیاتی که همه‌ی ناخوشایندی‌ها را در گذشته می‌بیند، اثر آرام‌بخشی بر اعصاب خواننده باقی می‌گذارد و نتیجتاً بازار آماده‌ای برای خود پیدا می‌کند. بدین ترتیب، مکتبی بین‌المللی، آرام آرام، پا به عرصه‌ی وجود می‌گذارد که می‌توان آن را بلشویسم برای بورژوازی بافرهنگ و یا دقیق‌تر از آن، سوسیالیسم برای توریست‌های رادیکال توصیف کرد.

ما با محصولات این مکتب وارد مجادله نخواهیم شد، چرا که آن‌ها زمینه‌ای جدی برای جدل عرصه نمی‌کنند. برای اینان مسایل در جایی خاتمه می‌یابند که حقیقتاً نقطه‌ی آغاز آن‌هاست. هدف بررسی حاضر این است که ارزیابی درستی از آنچه هست به عمل آید تا درک بهتری از آنچه خواهد بود، میسر گردد. کتاب ما انتقادی خواهد بود. ما فقط تا آن حد به گذشته خواهیم پرداخت که به ما کمک کند تا آینده را روشن‌تر ببینیم. کسی که به درگاه واقعیت موجود سجده می‌کند، از تدارک برای آینده عاجز خواهد بود.

فرآیند رشد اقتصادی و فرهنگی اتحاد شوروی تاکنون مراحل متعددی را پشت سر گذاشته اما هنوز مطلقاً به یک تعادل درونی دست نیافته است. اگر به خاطر سپرده باشیم که وظیفه‌ی سوسیالیسم ایجاد جامعه‌ای بی‌طبقه، مبتنی بر همبستگی و ارضای هماهنگ همه‌ی نیازهاست، در این صورت و از این دیدگاه بنیادی، در اتحاد شوروی کوچک‌ترین نشانه‌ای از سوسیالیسم وجود ندارد. گرچه مسلماً تضادهای جامعه‌ی شوروی عمیقاً با تضادهای سرمایه‌داری متفاوتند، با وجود این، سخت پرتنش هستند. این تضادها، به صورت نابرابری‌های مادی و فرهنگی، اختناق حکومتی، دسته‌بندی‌های سیاسی و

مبارزه‌ی جناحی در حزب، متجلی می‌شوند. اختناق پلیسی ممکن است مبارزه‌ی سیاسی را محکوم به سکوت کند، آن را دیگرگونه جلوه دهد، لکن نمی‌تواند آن را از بین ببرد. افکار ممنوعه در هر قدم بر سیاست حکومت تأثیر می‌گذارند. گاه آن را بارور می‌سازند و گاه سد راهش می‌شوند. در چنین شرایطی، هیچ تحلیلی از رشد و توسعه‌ی اتحاد شوروی نمی‌تواند حتی یک لحظه آن عقاید و شعارهایی را نادیده بگیرد که تحت لوای آن‌ها مبارزه‌ی سیاسی خاموش ولی پُرشوری در سراسر کشور صورت می‌گیرد. در اینجا تاریخ مستقیماً با سیاست زنده پیوند می‌خورد.

بی‌دانشان "چپ" بی‌خطر و معقول اصرار دارند به ما بگویند که در انتقاد از اتحاد شوروی باید بی‌اندازه محتاط باشیم. مبادا که به فرآیند احداث سوسیالیسم آسیبی وارد آید. ما، به سهم خود، مطلقاً گمان نمی‌کنیم که اتحاد شوروی سازه‌ای چنان سست و لرزان باشد. اطلاعات دشمنان اتحاد شوروی درباره‌ی این مطلب به مراتب گسترده‌تر از اطلاعات دوستان واقعی آن، یعنی کارگران همه‌ی کشورهاست. در ستاد کل دول امپریالیستی، حساب و کتاب دقیقی از جوانب مثبت و منفی اتحاد شوروی گردآوری می‌شود؛ آن هم نه فقط بر مبنای گزارشات علنی و عمومی. متأسفانه، دشمن می‌تواند از نقاط ضعف دولت کارگری سوءاستفاده کند. اما هرگز نمی‌تواند از انتقادات وارده بر گرایش‌هایی که خودشان آن‌ها را خصوصیات مثبت شوروی برمی‌شمارند بهره‌برداری کند. خصوصیتی که اکثر این "دوستان" ظاهری و رسمی نسبت به انتقاد نشان می‌دهند، ناشی از تزلزل اتحاد شوروی نیست. بلکه پنهان‌کننده‌ی واهمه‌ای است که اینان از تزلزل خود در همبستگی با اتحاد شوروی دارند. ما، با آرامش خاطر، تمام واهمه‌ها و هشدارهایی ازین دست را نادیده می‌گیریم. واقعیت‌ها هستند که تعیین‌کننده می‌باشند، نه توهمات. قصد ما نشان دادن چهره‌هاست، نه نقاب‌ها.

بعدالتحریر: تحریر این کتاب و تحویل آن به ناشر زمانی خاتمه یافت که محاکمات مسکو، معروف به محاکمات توطئه‌ی "تروریستی"، هنوز اعلام نشده بود. بنابراین: جریان وقایع این محاکمات طبیعتاً نمی‌توانست در صفحات آن ارزیابی شود. به همین جهت، منطق تاریخی این محاکمه‌ی "تروریستی" با در نظر گرفتن تحلیل این کتاب اهمیت به مراتب بیشتری پیدا می‌کند. همین طور افشای پیشاپیش این واقعیت که هاله‌ی اسرارآمیزی که این محاکمه را احاطه کرده خودکوشی عمدی برای دفن حقیقت در ظلمت است.

سپتامبر ۱۹۳۶

www.ketab.ir